

Asia: VN/9365/2025

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Kela ei työttömyysetuuden maksajana ota kantaa siihen, mikä on työttömyysetuuksien velvoittavuuden sopiva taso. Kela kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että työttömyyden aikaista sosiaaliturvaa (etuudet ja palvelut) koskevaan lainsäädäntöön on kohdistunut ja kohdistumassa lyhyen ajan kuluessa useita muutoksia (seuraamusmuutosten lisäksi mm. työllisyysalueuudistus, palveluprosessin kehittäminen, peruspäivärahan ja työmarkkinatuen yhdistäminen yleistueksi, toimeentulotukilain kokonaisuudistus sekä kuntouttavan työtoiminnan uudistus). Siten muutoksia tehdään käytännössä kaikilla mahdollisilla tasoilla ja yhtäaikaiset muutokset (toimijoiden roolit ja vastuut sekä toiminnan sisältö) lisäävät toimeenpanon sujuvuuteen liittyviä riskejä. Lisäksi muutoksilla on päällekkäisiä ja osin ristikkäisiä vaikutuksia työttömien työnhakijoiden taloudelliseen asemaan ja palvelutarpeeseen. Näiden vaikutusten kokonaisvaltainen arviointi on Kelan näkemyksen mukaan ensiarvoisen tärkeää.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

Muutosten ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2026. Koska työttömyysturvan seuraamusjärjestelmä muuttuu, KEHA-keskuksen täytyy toteuttaa uudet työvoimapolitiittiset lausunnot korvauksettomista määräaajoista, työssäolovelvoitteesta ja veloitteen täyttymisestä. Nämä lausuntomuutokset puolestaan edellyttävät tietojärjestelmämuutoksia Kelassa. Kela toteaa, että Kela ehtii toteuttaa tarvittavat järjestelmämuutokset ehdotettuun voimaantuloajankohtaan mennessä, jos tiedot lausuntoihin tulevista muutoksista saadaan KEHA-keskukselta heti alkusyksystä. Jos tietojen saaminen venyy loka-marraskuulle, Kela ei enää ehdi tehdä vaadittavia järjestelmämuutoksia ajoissa. Aikataulun kireyteen vaikuttaa osaltaan se, että vireillä olevat muut lainmuutokset, ennen kaikkea yleistuen valmistelu, edellyttävät Kelassa mittavia tietojärjestelmämuutoksia.

Kela pitää tärkeänä, että kaikkien valmistelussa olevien lainmuutosten voimaantulon yhteensovitus suunnitellaan huomioiden asiakasvaikutukset ja Kelan kyky toimeenpanna kaikki toteutettavat muutokset. Lisäksi Kela kiinnittää huomiota siihen, että Kelan toimeenpanokyky ja lainmuutosten tavoitteiden saavuttaminen on osin riippuvaista myös kumppaneiden kyvystä

toteuttaa omat osuutensa muutoksissa (esim. muutosten vaatimat muutokset työttömyysturvalausuntoihin).

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

Esitysluonnoksen kohdassa 4.2.1 Taloudelliset vaikutukset on arvioitu, että työttömyysturvaan ehdotetut muutokset lisääisivät toimeentulotuen menoja 21,8 euroa (pitänee olla 21,8 miljoonaa euroa) vuodessa. Esitysluonnoksessa ei ole tarkemmin avattu, mistä arvioitu menojen lisäys aiheutuu. Perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia koskevassa osiossa on todettu lyhyesti, että korvauksettoman määräajan asettaminen ensimmäisestä työnhakuun ja työvoimapalveluihin liittyvästä laiminlyönnistä voi aiheuttaa työnhakijalle tarvetta turvautua perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viimesijaiseen etuuteen, käytännössä toimeentulotukeen. Tämän jälkeen todetaan, että seitsemän kalenteripäivää kestävä korvaukseton määräaika olisi kuitenkin vielä melko lyhyt jakso, jolta etuutta ei makseta.

Kelan näkemyksen mukaan työnhakijalle saattaa aiheutua mahdollisesti pitkäaikainenkin perustoimeentulotuen tarve ennen kaikkea sen vuoksi, että työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavan menettelyn perusteella voitaisiin asettaa aiempaa herkemmin työssäolovelvoite. Tämä olisi syytä tuoda esiin esityksen luvuissa 4.2.2.2 (Vaikutukset kotitalouksiin ja eri työnhakijaryhmiin) ja 4.2.2.3 (Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin). Samassa yhteydessä olisi toisaalta perusteltua todeta myös, että lausuntokierroksella olevassa toimeentulotukilain muuttamista koskevassa esitysluonnoksessa tavoitteena on, ettei viimesijaisessa etuudessa kompensoida täysimääräisesti työttömyysetuuden sanktioita vaan niiden perusteella alennettaisiin toimeentulotuen perusosaa.

Esitysluonnoksen kohdassa 4.2.2.1 Vaikutukset viranomaisiin todetaan, että työttömyysturvaseuraamusten määrän arvioitu säilyminen entisellään tarkoittaa sitä, että myöskään työttömyysetuuden maksajien työmäärän ei arvioida kasvavan. Kela pitää esitettyä arviota työttömyysturvan maksatuksen näkökulmasta perusteltuna. Kelan näkemyksen mukaan viranomaisvaikutuksissa tulisi kuitenkin huomioida myös esityksen vaikutukset perustoimeentulotuen toimeenpanoon. Kuten edellä on todettu, työttömyysturvan seuraamusten kiristäminen voi lisätä perustoimeentulotuen tarvetta ja siten toimeentulotuen käsittelyn edellyttämää työmäärää. Lisäksi työttömyysturvan moitittavista menettelyistä johtuvat korvauksettomat määräajat vaikuttavat perustoimeentulotuessa perusosan alentamiseen. Kolmannen kappaleen mukaan niissä tilanteissa, joissa työnhakijan menettelyllä voi olla vaikutusta hänen oikeuteensa saada työttömyysetuutta, työttömyyskassalle tai Kelalle annetaan työttömyysturvaseuraamusta koskeva työvoimapoliittinen lausunto. Kela toteaa, että jos lausuntokierroksella olevassa hallituksen esitysluonnoksessa toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta esitetyt ehdotukset tulevat voimaan 1.2.2026, perustoimeentulotuen saajia koskevia työvoimapoliittisia lausuntoja tarvitaan Kelassa myös perustoimeentulotuen käsittelyssä.

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

Kelalla ei ole lausuttavaa tältä osin.

Ristimäki Antti

Kansaneläkelaitos - Etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö